

موزه شهدا

مروری بر ریشه‌ها، مبانی نظری، گونه‌شناسی و تکنیک‌های موزه شهدا

حمید مظاهری تهرانی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

۱۳۸۴

مظاهری تهرانی، حمید

موزه شهدا مروری بر ریشه‌ها، مبانی نظری، گونه‌شناسی... / حمید مظاهری تهرانی، ... تهران: بنیاد شهید و امور ایثارگران انقلاب اسلامی، معاونت پژوهش و ارتباطات فرهنگی، نشر شاهد، ۱۳۸۲.
۱۲۰ ص.

ISBN: 964-394-044-6

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیا

۱. موزه‌ها - ایران: ۲. شهیدان - ایران - موزه‌ها. الف) سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران. نشر شاهد.
ب) عنوان.

۶۹/۹۵۵

م ۹۹/الف ۷۹

۸۲-۲۵۴۴۶

کتابخانه ملی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

موزه شهدا (مروری بر ریشه‌ها، مبانی نظری، گونه‌شناسی و تکنیک‌های موزه شهدا)

مؤلف: حمید مظاهری تهرانی

ناشر: نشر شاهد

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: معراج

نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۴

قیمت: ۱۴۰۰۰ ریال

ISBN: 964-394-044-6

شابک: ۹۶۳ - ۳۹۲ - ۰۴۴ - ۶

نشانی: تهران - خیابان آیت‌الله طالقانی، خیابان ملک‌الشعرای بهار پلاک ۳
ساختمان معاونت پژوهش و ارتباطات فرهنگی بنیاد شهید و امور ایثارگران، نشر شاهد

تلفن: ۸۸۸۲۳۵۸۵ - ۸۸۳۰۸۰۸۹

فهرست

آثار بجامانده از شهدا، آثاری واجد ارزشهای تاریخی و فرهنگی	۱
شناسایی و گزینش آثار موزه‌ای	۵
نمایش موزه‌ای و نمایشگاهی	۸
شکل‌گیری موزه‌های جنگ و اولین فرمهای موزه‌های شهدا در جهان ...	۱۰
گسترش و بلوغ موزه‌های مرتبط با جنگ و قهرمانان جنگ	۱۷
انواع موزه‌های جنگ	۲۰
موزه‌های شهدا و موزه‌های جنگ: هم خانواده اما متفاوت	۲۶
مکانی برای ساخت موزه شهدا	۲۷
ترکیب و فرم ظاهری موزه	۳۴
استفاده از ابنیه تاریخی برای موزه شهدا	۳۸
موزه شهدا و نمایش آثاری متعلق به شهدا	۴۰
موزه شهدا و مفهوم کلی موزه	۴۳
موزه شهدا و فضاهای موزه‌ای	۴۵
کاربری‌ها و عملکردها در فضاهای موزه شهدا	۴۸

۵۵.....	شیوه‌های ارائه موزه‌ای آثار بجا مانده از شهدا
۵۶.....	ورودی اولین فضا برای معرفی موزه
۵۹.....	مکان نامناسب
۵۹.....	نحوه طبقه‌بندی آثار موزه‌ای بجا مانده از شهدا
۶۰.....	تقسیم‌بندی براساس مقتضیات زمانی و مکانی
۶۰.....	تقسیم‌بندی براساس خصوصیات فردی شهدا
۶۲.....	طبقه‌بندی بر حسب مواد ساختاری و مصالح‌شناسی
۶۳.....	تقسیم‌بندی و سازماندهی فضا
۶۴.....	ابعاد، حجم آثار و فواصل ضروری
۶۷.....	ترسیم یک الگوی انسانی مبنا
۶۹.....	زوایای دید و سطح‌بندی گالری
۷۲.....	فضاهای نمایشی موزه
۷۸.....	انواع گالریها در موزه شهدا
۷۹.....	سیرکولاسیون یا مسیرهای حرکتی در موزه (Circulation)
۸۲.....	سیرکولاسیون موزه‌ای و الگوی انسانی
۸۵.....	ویترینهای نمایشی (show cases)
۹۰.....	اصول مهم در طراحی ویترین برای موزه‌های شهدا
۹۶.....	مصالح مورد استفاده در ویترین
۱۰۳.....	نحوه دسترسی به اشیاء در ویترین
۱۰۷.....	فرمهای اصلی ویترینهای قابل استفاده در موزه‌های شهدا
۱۱۱.....	چینش و گزینش آثار موزه‌ای بجا مانده از شهدا
۱۱۶.....	تمهیدات نمایشی موزه‌ای و عناصر مکمل

۱۱۹.....	عناصر مکمل سه بعدی
۱۲۱.....	عامل نور در موزه
۱۲۲.....	الف) نوردهی و روشنایی عمومی یا محیطی
۱۲۴.....	ب) نورپردازی
۱۲۹.....	رنگ و کاربرد آن
۱۳۵.....	کارگاههای حفاظت و مرمت در موزه شهدا
۱۳۶.....	آرشیو در موزه‌های شهدا
۱۴۰.....	ج) ایمنی در موزه‌های شهدا
۱۴۲.....	د) شیوه‌های تبلیغ و اطلاع‌رسانی برای موزه‌های شهدا
۱۴۹.....	پیوست‌ها
۱۵۹.....	ضمائم
۱۶۷.....	منابع و مآخذ

مقدمه

هدف از برپایی موزه‌های شهید و شهادت، نمایش توان نظامی و یا فتوحات جنگی نیست. بلکه مقصود به معرض دید گذاردن جلوه‌هایی از شخصیت و تلاش‌های انسانهای شجاع و خلاق است که در راه حفظ میهن و اعتقادات خود، با ارزش‌ترین و خارق‌العاده‌ترین صحنه‌های تاریخ این ملت را خلق نموده‌اند.

موضوع این موزه شهدا انسانها هستند، نه ادوات نظامی و یا جابجایی‌های جغرافیایی. به همین سبب شاید انتقال مفاهیم به مخاطب و ارتباط با وی در اینگونه از موزه‌ها بسیار دشوارتر از سایر موزه‌ها باشد. رد یک موزه جنگ، موزه‌دار می‌تواند امیدوار باشد که با انتخاب و ارائه صحیح گروهی از عناصر نمایشی، مستندات تاریخی و نیز کاربرد مناسب مجموعه‌ای از تمهیدات موزه‌ای حساب شده و علمی، تا حد زیادی مفاهیم و اطلاعات موردنظر خود را به مخاطب منتقل نماید چرا که وی در این

حیطه تعاریف علمی، دقیق و مشخصی را برای موضوع موردنظر خود در اختیار داشته باشد.

لکن در یک موزه که به مقوله دشوار شهید و شهادت اختصاص یافته، با وجود همه سختیهای آن با مقوله جنگ، به سبب نبود تعاریف و خط و مرزهای مشخص، فرآیند انتقال و ارتباط با مخاطب گاه به مرز غیرممکن نزدیک می شود.

حتی کاربرد بهترین شیوه های نمایشی و فراهم آوردن امکانات منحصر به فرد نیز در یک موزه شهید، شرط لازم و کافی برای تضمین تأثیرگذاری مناسب و یا حتی اطلاع رسانی صحیح در این ارتباط نیست.

در این کتاب که بی تردید نگارش آن با یک تأخیر زمانی غیرقابل بخشش به اتمام رسیده سعی نویسنده همواره بر آن بوده تا با ارائه مجموعه فشرده های از دانستنی های ضروری و مفید (و قطعاً در حد بضاعت علمی خود)، گردانندگان و مسئولین موزه های شهدا را در اداره و برپایی هر چه مطلوبتر این مکانهای فرهنگی و آموزشی یاری رساند.

در پایان این مقدمه کوتاه بر خود لازم می دانم تا از همسرم، سرکار خانم مهندس نازیلا ادب آوازه که با وجود مشغله و مسئولیتهای فراوان در انجام کلیه مراحل تدوین و ویرایش این اثر همراه و یاور من بوده اند صمیمانه تشکر نمایم. بی تردید اتمام این پژوهش بدون از خودگذشتگی و مساعدت ایشان هرگز امکان پذیر نبود.

همچنین از کلیه کارشناسان، اساتید و سروران زیر که در تدوین، ترجمه

و تألیف این کتاب نگارنده را یاری کرده و از راهنمایی‌های عالمانه خویش بهره‌مند ساخته‌اند، خالصانه سپاسگزاری می‌نمایم:

جناب آقای مهندس عبدالوهاب ادب آوازه

جناب آقای مهندس مرتضی بخردی

جناب آقای مهندس احمد قبادی

جناب آقای مهندس محمدرضا فرج‌زاده

جناب آقای مهندس صدر... اسدیگی

جناب آقای مهندس مجید میرزایی

جناب آقای مهندس محسن طیاری

جناب آقای مهندس سید محسن رحمتی

جناب آقای مهدی دادجو

جناب آقای استاد مهرداد مسلم زاده

جناب آقای استاد اکبر و استاد اصغر عبدلی

جناب آقای علی اصغر حق‌شناس

جناب آقای حسین انصاری

جناب آقای حاج جعفر همتی

جناب آقای فربرز رضایی قاضی‌خانی

جناب آقای شهاب کرمی

سرکار خانم الما مظاهری تهرانی

سرکار خانم زهرا شیرکوند

و نیز جای دارد تا از همکاری بی‌شائبه کارکنان و کارشناسان سازمان میراث فرهنگی، سازمان اسناد ملی، پژوهشکده حفاظت و مرمت، موزه شهدای تهران، موزه شهدای کرمانشاه، موزه شهدای اصفهان، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس قدردانی گردد. تا چه قبول افتد و چه در نظر آید...

حمید مظاهری تهرانی